

TLM_Lausunto_MUONIO_Äkäsjärven ak_valmisteluaineisto_25062026**Päätöksentekijä** Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta**Valmistelija** rakennustutkija Ylimartimo Teija**MUONIO, ÄKÄSJÄRVEN ASEMAKAAVA, VALMISTELUAINEISTO**

Muonion kunta on pyytänyt Tornionlaakson museon lausuntoa Äkäsjärven asemakaavan valmisteluaineistosta. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu 10.4.2026 päivätyt asemakaavaluonnos sekä kaavaselostuksen sekä muun muassa suunnittelualuetta koskeva arkeologinen arkistoseelvitys (Heilu Oy, 2.8.2024). Alueellisena vastuumuseona Tornionlaakson museo on lausunut kaavan vireille tulosta sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 14.4.2026.

Kaavaluonnos

Suunnittelualue sijaitsee Äkäsjärven Kolvanlahdella, sen koillisrannalla, Ruonavaaran etelärinteellä. Kaavaluonnoksessa alueelle on osoitettu *Loma- ja matkailualue* (RM) sekä *Metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja* (MY), *Tekniikka ja huoltorakennusten aluetta* (ET-I ja ET-II), joista toiselle saa rakentaa mm. henkilökunnan majoitustiloja. Lisäksi suunnittelualueelle on osoitettu muun muassa *Ohjelmapalveluille varattu alue* (MY-1), *Suojeltu muinaisjäänнос* (sm) ja *Alue, jolle saa rakentaa saunan* (s). RM-alueen rakennusoikeudeksi on osoitettu 4 000 km² ja suurimmaksi sallituksia kerrokorkeudeksi II+2/3, minkä lisäksi alueen rakennusten ja vesikatolla olevien laitteiden ylimmäksi sallituksi korkeusasemaksi on määritelty N+15m (N2000). Yleisillä kaavamääräyksillä ohjataan muun muassa rakennusten etäisyyttä rantaviivasta, julkisivumateriaaleista sekä rakennusoikeuden määrää muualla kuin RM-alueella.

Valmisteluaineisto ja vaikutusten arviointi

Kaavan vireille tulosta sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta antamassaan lausunnossa Tornionlaakson museo on tuonut esiin suunnittelualueen sijoittumisen suhteessa kulttuuriympäristökohteisiin ja maisema-alueisiin. Lausunnossaan museo kiinnitti huomiota muun muassa suunnittelualueen sijaintiin ja mahdollisiin maisemallisiin vaikutuksiin, vaikutusten arviointiin, vaihtoehtojen laadintaan sekä suunnittelualueen lähiympäristön kuvaukseen. Museo kiinnitti huomiota myös osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyyn vaikutusten arvioinnin kuvaukseen ja osallisiin. OAS:ia on korjattu osallisten luettelon osalta.

Tornionlaakson museo toteaa, että osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa mainittua selvitystä maisemavaikutusten arvioinnista ei ole esitetty osana valmisteluaineistoa. Kaavaselostuksessa vaikutuksia on kuvattu hyvin niukasti ja yleispiirteisesti. Taulukossa, jossa esitetään kaavan suhdetta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, ei ole tunnistettu vaikutusalueella

Tornionlaakson museon johtaja

25.06.2026

§ 93/2026

olevia valtakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman alueita tai arvioitu mahdollisia vaikutuksia niihin. Yleiskaavan suunnittelualuetta koskevien kaavamääräysten sekä alueen lähiympäristön kuvaus on myös hyvin niukka. Kaavan suhdetta yleiskaavaan ei ole avattu.

Sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa että kaavaselostuksessa on mainittu, että osayleiskaavan suunnittelualueelle (noin 40 ha) sallima rakennusoikeuden määrä on 4 000 km² (osayleiskaavan e= 0,01). Kyseinen 4 000 km² on nyt osoitettu kaavaluonnoksessa kokonaisuudessaan RM-alueelle. Tämä lisäksi kaavassa on osoitettu ET-I-alueelle enintään 300km², MY-1-alueelle enintään 150km² ja s-alueelle "saa rakentaa saunarakennuksia", joiden kerrosalaa ei ole rajoitettu. Kaavaselostuksen mukaan myös ET-II-alueelle saa rakentaa "yleisen rakennusoikeuden lisäksi". Näiden lisäksi yleisten kaavamääräysten mukaan "Kaavan määräämän kerrosluvun lisäksi saa rakentaa kellaritilaa. Asemakaavaan määritetyn rakennusoikeuden lisäksi ja rakennusalan ulkopuolelle saa rakentaa koko aluetta palvelevia pieniä ulkokatoksia ja rakennelmia, kuten pitkospuita." Kaavasta ei ilmene tuleeko kellaritilat sisällyttää sallitun rakennusoikeuden määrään eikä rakennusalan ulkopuolelle "sallittavien" katosten/rakennelmien pinta-alaa tai määrää. Tornionlaakson museon käsityksen mukaan esitetty kaavaluonnos siis sallii selkeästi enemmän (>500km²) rakennusoikeutta kuin osayleiskaava ja on siten ristiriidassa osayleiskaavan kanssa. Tämän lisäksi rakennusalojen rajat ovat laajoja, eivätkä ohjaa riittävästi rakentamisen sijoittumista.

Suunnittelualue ja sen ympäristö on pääosin erämaista metsäaluetta, jolloin maankäyttömuodon muutoksella voi olla merkittäviä vaikutuksia alueen maisemakuvaan. Valmisteluaineistona esitetyn suurpiirteisen aineiston vuoksi Tornionlaakson museo toistaa aiemmassa lausunnossaan esiin tuomansa seikat ja pitää tärkeänä, että laadittavassa maisemavaikutusten selvityksessä ja arvioinnissa tunnistetaan ja huomioidaan suunnittelualueen lähiympäristöä koskevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä mahdolliset vaikutukset yleiskaavassa osoitettuihin kulttuuriympäristöihin ja osayleiskaavan yleisissä kaavamääräyksissä annettuihin suunnitteluohjeisiin. Museon näkemyksen mukaan suunnittelun pohjaksi ja arvioinnin tueksi tulee laatia useampia vaihtoehtoja, joita tulee myös havainnollistaa. Selvityksessä tulee tutkia eri vaihtoehtojen vaikutuksia maisemaan ja mahdollisuuksia merkittävien maisemavaikutusten vähentämiseksi.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Kaavoitettava alue sijaitsee näyttävällä paikalla Äkäsjärven Kolvalahden rannalla. Kaavoitettavalta alueelta tunnetaan ennestään yksi muinaismuistolain (295/1963) suojaama kiinteä muinaisjäänös, **Kolvalahti (1000006509)**, joka on alustavien tutkimusten perusteella mahdollisesti asumuksen jäänös. Kyseessä ei kuitenkaan voi olla pelkästään perimätiedon mukainen metsäkämpä, osan rakenteista ajoittuessa satojen vuosien ikäiseksi, siis huomattavasti 1800-lukua vanhemmiksi. Kohteelta puuttuu toistaiseksi aluerajaus.

Alueella sijaitsevan kohteen edellinen maastotarkastus ja inventointi on tehty vuonna 2004. Alueella ei siis ole voimassa olevaa, ajantasaista inventointia. Arctic Hideaway Oy on teettänyt alueelta arkeologisen arkistonselvityksen

Tornionlaakson museon johtaja

25.06.2026

§ 93/2026

(Äkäsjärvi, arkeologinen arkistoseelvitys, Heilu Oy 2.8.2024), jossa on todettu, että rakentamattomalla ranta-alueella on arkeologista potentiaalia. Tornionlaakson museo on samaa mieltä. Äkäsjärven rannoilta löytyy lukuisia muinaisjäännöksiä, jotka ajoittuvat kivilautisista asuinpaikoista aina historiallisen ajan merkkipuihin. On tämän vuoksi erittäin mahdollista, että myös Kolvalahden rannalla ja Ruonavaaran rinteillä sijaitsee vielä uusia muinaisjäännöksiä ja/tai muita kulttuuriperintökohteita, joita ei toistaiseksi tunneta.

Selvitykset

Tornionlaakson museo edellyttää kaavoitettavan alueen kulttuuriperinnön kattavaa inventointia **maastossa**, jotta voidaan saada ajantasainen tieto alueen mahdollisesta arkeologisesta kulttuuriperinnöstä alueidenkäyttölain 9§ mukaisesti.

Alueidenkäyttölaki edellyttää, että kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (9§). Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen vaikutukset mm. maisemaan ja kulttuuriperintöön (1 §). Alueidenkäyttölain 197 §:n mukaan kaavaa laadittaessa, hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on noudatettava, mitä muinaismuistolain 13 §:ssä säädetään. Muinaismuistolaki 13 § korostaa kaavoittajan vastuuta olla selvillä alueen muinaisjäännöksistä. Alueidenkäyttölain 9 §:stä puolestaan seuraa velvollisuus huolehtia siitä, että saatavilla oleva tieto on riittävää suhteessa kaavoituksen tavoitteisiin. Museo haluaa myös muistuttaa, että arkeologiset kohteet ovat automaattisesti suojeltuja Muinaisjäännoislain nojalla, eivätkä ne tarvitse erillistä suojelupäätöstä. Suojelua ei voi kaavalla ohittaa. Hyvä ja riittävä inventointi on myös kaavoittajan etu, jonka avulla vältetään myöhemmiltä yllätyksiltä.

Museo on edellyttänyt arkeologista inventointia jo edellisessä lausunnossaan Osallistumis- ja arviointisuunnitelmavaiheessa (14.04.2026). Kaavaluonnoksen mukana tullut Arkeologinen arkistoseelvitys, joka on tehty kokonaan etänä, on mukava lisä esiselvitysvaiheeseen, **mutta ei täytä arkeologisen inventoinnin laatuvaatimuksia**. On selvää, että monet arkeologiset kulttuuriperintökohteet eivät näy esimerkiksi vinovalovarjosteessa ja aluetta ei voida katsoa inventoiduksi, mikäli paikalla ei ole todellisuudessa käyty. Tämän vuoksi kyseinen arkistoseelvitys ei myöskään täytä alueidenkäyttölain 9 § määrittelemää kaavoittajan vastuuta olla riittävällä tavalla selvillä alueen kulttuuriperinnöstä. Kaavaluonnosta ei siis voida hyväksyä, ennen kuin arkeologinen inventointi on suoritettu **myös maastossa** ja sen raportti tarkastettu ja hyväksytty alueellisen vastuumuseon (Tornionlaakson museo) toimesta.

Tulevassa inventoinnissa tulee ottaa huomioon niin kiinteät muinaisjäännökset, kuin myös mahdollisesti nuoremmat muut kulttuuriperintökohteet sekä muut arkeologiset kohteet. Kohde **Kolvalahti (1000006509)** tulee tarkastaa inventoinnissa maastossa ja sille tulee määrittää aluerajaus.

Alueen laajuuden vuoksi Tornionlaakson museon arkeologi ei voi tehdä inventointia virkatyönä. Arkeologinen maastoinventointi, jonka kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja, tulee tilata muulta arkeologiselta toimijalta. Tämä lausunto tulee toimittaa valitulle inventoinnin tekijälle. Inventoinnin tekijän tulee toimittaa inventointiraportti Tornionlaakson museolle tarkastettavaksi ja vasta

Tornionlaakson museon johtaja

25.06.2026

§ 93/2026

tarkastettu ja hyväksytty raportti voi toimia riittävänä selvityksenä kaavaluonnokselle. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020).

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista löytyy Museoviraston verkkosivuilta:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen>

Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeet:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-laatuohjeet>

Tornionlaakson museo yhtyy Lupa- ja valvontaviraston lausuntoon (3.6.2026) ja toteaa, että museon näkemyksen mukaan esitetty valmisteluaineisto ei vielä ole riittävä eikä anna luotettavaa kuvaa siitä, että kaavaa laadittaessa tulee selvitettyä ja arvioitua kaavan vaikutukset maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA) 1 § ja MRA 25 § edellyttämällä tavalla. Yleiskaavan ohjausvaikutus ei riittävällä tavalla tule ilmi, selvitykset ja kaavaselostus ovat puutteelliset, asemakaava ei ohjaa rakentamista riittävällä tarkkuudella, kaavamerkinnoissa ja määräyksissä on epäselvyyttä ja tulkinnanvaraisuutta.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut arkeologisen kulttuuriperinnön osalta arkeologi Hanna Puolakka.

Kallio-Seppä Titta
Tornionlaakson museon johtaja

Jakelu

Muonion kunta
Muonion kunta, Harmaala Aatu
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Lupa- ja valvontavirasto